

Srenjske volitve.

IV.

modri Štefan take krivice ni mogel pripustiti, prvič ker je bil takrat jezik madžarski popolnoma neizobražen, drugič pa, ker bi bilo samo opravičenje Madžarov vzbujalo neprestane boje domače, ki bi bili slednjič celo madžarsko pokolenje v pogubo pripeljali. Latinščina v takratnih časih po celem svetu katoliškem izobražen jezik, je tudi v kraljevstvu ogerskem, po kolikor je bilo katoliško, izključivo gospodovala v crkvah, v šolah in v obče v vsem javnem življenju, in tako je ostalo stoletja, in celo takrat, ko je že v vseh drugih deželah domači jezik razun katoliške službe božje izpodrinol bil iz te izključivne pravice. Vsaj še sedaj ni težko najti ljudi, ki se še spominjajo in ki bi nam to spričaje potrdili z lastno skušnjo. (Konec prihodnjič.)

Še nekej o realnih šolah.

„Nekaj malo moram svojega sina v šolo dati“, pravi skrben slovenski gospodar svojemu sosedu, premišljeva po eni strani velike stroške, kako bi je z manjšo škodo za svoje slabo gospodarstvo, od svojega malega čistega dohodka lože v daljnem mestu poplačal; po drugi veliko potrebo omike, ktera le je zmožna, človeka srečnejšega narediti, mu prisluzek potrebnega polahčati. Kakor ljudje v divjačini v gostih ameriškanskih hostah še zdaj o Bogu mislijo, kateri vejo, da je, samo ne vejo, kde, v kaki podobi, kake moči; tako pravi vsakemu slovenskemu kmetu neki znotrajni tihi glas, da se poboljšanje svojega stana, premožnost in sreča le v nekenu idealu — v omiki — t. j. v požlabčenju svojih duševnih moči najde. Ali tudi tu je Slovenec vkanjen. On želi, da bi se mu sin samo za dobrega gospodarja v šoli izučil, pošlje pa ga krivo v šolo, v kateri se on za tiste znanstvene predmete pripravlja, kateri se navadno na vseučilišču nastavljati mislijo, tedaj za bogoslovje, modroslovje, pravdoslovje, vračiteljstvo. Nam treba vendar tudi učilišč, v katerih se ne pripravljamo samo za vseučilišče, ampak takih, ktera učence z vsim zanjem, ktereza za svoje praktično življenje treba, lahko v kratkem času zapusti. Iz onih šol pridejo uradniki, vračniki, učitelji, učenjaki, ali ljudi za vsakdanjo potrebo malo, in narodno gospodarstvo ima iz tega še manje koristi. Nahajajo se tedaj učitelji, kateri celo latinski govorijo, kateri so vendar strašno slabi učitelji, ljudskih šol; nahajajo se ljudje, kateri so gimnazijo svršili, vendar so zlo slabi gospodarji še manj dobri obrtniki, ker se za občno izobraženje pripravljajo posebnega izobraževanja na tanje niso proprijeli. Morala bi se tedaj prilika dati, da se tudi rokodelce, gospodar, obrtnik itd. duševno za svoj stan pripravljajo, in za njega tudi v šoli kaj uči. Zdi se nam naše šolsko stanje, kakor da bi šel kmet zemlje orat, drv podirati, jame kopat, — vse z orlom; ne more se tajiti, da bode povsod nekaj zadel, ali pravega haska si nikder ne naredi. Tako velika množina, ktera za omiko hiti, le skrbi, da od gospodarja živi; ali bogatega gospodarja nam manjka; in omikanim, tako imenovanim „gospodom“ so vrelci potrebnih dohodkov preslabi, da sta drug drugemu na kvar. Zabredemo tedaj v nesrečni labirint, in slišimo povsod taisto tožbo: da nam manjka voditelja, prave praktične omike, ktera bi bila kos, nas srečno na boljše pot izpeljati. Kakor se iz tega vidi, še slovenski kmet ne ve, v katero šolo bi sina poslal, da bi si dobrega gospodarja odgojil; tudi mi mu odgovor moramo dolžni ostati, ker, kakor nam še obče slovenskih šol, ktere bi nam za naj potrebnejše hasnovite bile, manjka, še take šole nimamo, kakor smo v zadnjem članku govorili, da bi šole na narodni podlagi z slovensko učnim jezikom za praktično višjo omiko vredjene biti morale, ampak da še si jih narediti moramo. Ah ker še se zdaj večina ljudi nahaja, katerim so realne šole samo po imenu poznane spomenimo za naprej v obče, da spadajo med srednja učilišča, — ktera stojijo med ljudskimi šolami in vseučilišči, da so tedaj z gimnazijami v eni vrsti. Namen jihov pa je, da se v njih mladež, svršivša nižje šole, podučeva v vsem, kar mu je prihodnjemu izobraženemu državljanu potrebno, s posebnim ozrom na tiste znanstvene predmete, katerih za svoje praktično življenje naj bolj potrebuje. V red totih, v praktični život segajočih znanosti spadajo matematično-fizikalne znanosti, prirodopis, ločba, mehanika, graditeljstvo, zemljepis, povestnica in risanje; in ker so toti znanstveni predmeti že od davna pod imenom realnih naukov poznani, iz tega ime njihovih učilišč, realne šole, ali krajši realke. (Dalje prihodnjič.)

Pritožbe zoper imenik se oznanijo županu. Ta jih razsoduje s 4 možmi, ktere v ta namen izbere srenjski odbor iz celega srenjskega zastopa, Zadnjih osem dni pred volitvijo pa se ne sme v imeniku nič popravljati.

Naj manj 14. dni pred volitvijo ima sedanji župan v svojej srenji razglasiti in oznaniti kdaj, kje in koliko odborikov se bode volilo. *) Ravno to ima župan ob enem tudi naznaniti političnemu okrajnemu uradu.

Volitev se vrši pred posebno v to sestavljeno komisijo, v kterej sedi župan in 4 zaupanja vredni možje, ktere si župan v ta namen izmed vseh srenjčanov izbere. Nobeden političen uradnik kot tak ni ud komisije; se tudi nima v volitev celo nič vtikati; le gledati sme ali se vse po postavi ravna. V tem oziru so si pri zadnjih volitvah uradniki preveč pravic jemali; da se to ne zgodi tudi pri prihodnjih, naj pazijo županje, odborniki pa tudi srenjčani sami.

Župan kot predsednik komisije ima zbrane volivce o volitvi podučiti in sicer jim ima povedati, komu da daje postava pravico voljenemu biti, komu pa jo zopet jemlje; kako naj vsakdo voli ali imenuje može svojega zaupanja, ter jih konečno opomniti, naj vsakteri ne glede prijatlov in neprijatlov svoj glas da po naj boljše vesti gneemu, o katerem misli, da bode naj boljše skrbel za srenjski blagor.

Če ima srenja troje volivstev, se prične volitev pri tretjem volivstvu, sicer pa pri drugem. Naj prvi glasujejo udje komisije, ako spadajo v dotično volivstvo, potem pa vsi volivci zaporedoma, kakor so zapisani v imeniku in jih ima eden iz volivne komisije k glasovanju klicati.

Kdor je poklican pove po krstnem imenu in priimku može, kateri si želi v srenjski zastop, in sicer naj prvo za odbornike, potem pa za namestnike. V pričo njega še se imajo ti glasovi zapisati v posebno za to namenjen spiseglasov, ki naj se takole napravi.

Spisek glasov

drugega volivstva pri volitvi odborikov in namestnikov srenje gornograške

Števílo	Volivca		Krstno ime in priimek nasvetovanega za odbornika	Krstno ime in priimek nasvetovanega za namestnika	Opomba
	ime	stan			
1.	Janez Konoplja	posestnik	Jože Divjak Janez Pukšič " Voglar Fr. Banjgerl J. Koprivec Anton Čepek	Miha Dragan Jože Selan Drag. Fajfar	
2.	Franco Pokoren	kmečki sin	Jože Divjak Anton Čepek N. Grablovec		Mesto maloletnega Fr. Pokorna je glasoval njegov varuh Janez Goluf.
	itd.	itd.	itd.	itd.	itd.

Vsaki glas, ktereza kdo dobi za odbornika, se zapiše še v poseben, tako imenovan nasproten spiseglasov.

Koj ko dobi kdo prvi glas, zapiše se njegovo ime in mu pristavi številka 1, kedar dobi drugi glas pristavi številko 2., kedar tretji številko 3., na priliko:

Nasprotni spiseglasov II. volivstva pri volitvi odborikov v srenje gornograške.

Ime nasvetovanega za odbornika	Glasovi	Števílo vseh glasov
Jože Divjak	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29	29
Drag. Ipavec	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18	18
Janez Koprivec itd.	1, 2, 3, 4, 5, 6.	6

*) Taki razglasi bi bili po priliki:

1. Oglas. Podpisani župan daje na znanje, da sta imenika obeh volivstev gornograške srenje dogotovljena in v srenjskej hiši vsakemu na ogled. Tam naj se oglašajo tudi dotične pritožbe, naj kasneje do 24. t. m.

Gornigrad 3. avg. 1867.

Janez Sodec,
župan.

2. Oglas. Podpisani župan daje na znanje, da si bode volila 1. septembra srenja št. jakobska novi srenjski zastop. V ta namen naj

Ravno tak nasproten spisec glasov se napravi tudi za namestnike.

Ko so vsi prišli volivci svoje glasove oddali ima predsednik komisije glasovanje končati, komisija ima po obeh zpiskih glasov pomote popraviti, spiske podpisati, glasove prešteti in novo voljene odbornike in namestnike koj oznaniti.

Zgodovinski spominki za prosto slovensko ljudstvo.

II.

Škofovci.

Spisal

Davorin Trstenjak.

Zunaj Petuja na cesti proti sv. Trojici je ves: Škofovci. Zakaj se ta ves tako veli? Znano je, da je že za Rimljanov bil v Petuji škofovsk sedež, in da so leta 377 arjanski krivoverci. Gotovi nemškega plemena škofa Marka bili pregnali, kterege je krivoveren duhovnik Julian Valens rojen Petujčan bil izdal. Vendar ljudstvo je svoji stari katolški veri zvesto ostalo, Juliana Valensa iz škofovskega sedeža vrglo, in sopot pravovernega Marka nanj postavilo. Gotovi so tistega leta vse mesto razdjali. Škof Marka in celjski škof Tenaks sta bila leta 381 na cirkvenem zboru akvilejskem. Obe škofiji ste pozneje nehale, celjska je prišla pod oglejskega višjega škofa, petujška pa pod saleburškega. Leta 982 je cesar Otto II. v mestu Tarentu na Laškem podpisal pismo, v katerem je saleburškemu škofu poklonil mesto, mestno okolico, cirkvo in pa mavto petujško. Postali so sosesčanje škofovi podložniki, zato so dobili ime: Škofovci.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Št. 31. Korinta velika bela, grosse weisse Corinthe, weisser Aspirant, Kernloser, fr. Bordelais, Corinthe blanc, lat. Sapidusia corinthiaca, vitis sine mulcis.

Trs srednji; listje skoraj kakor belinsko, bolj veliko in ravno; grozd mal, vejast; jagode drobne brez pešek.

Vrednost. Korinta je naj bolj na Grškem in na Jonskih otokih doma, od koder dobimo sladko suho grozdčiče, suhino (Weinberl); v naših krajih ne postane tako sladka in se ne izplača je saditi, ker le stari trs rodi. Mislim ne bo odveč nekaj natančnije od nje zvediti. Samo na otoku Zanti pridelujejo na leto čez 10 milijonov vaganov suhega grozdčiča ali sušcev, ona od narave zapušene prebivalce sama živi. Blizo pred 300 leti je ova trta prišla iz Korinta na otok Zanto, kder ji je zemlja posebno služila. Trs se nizko s koli podpira, poganja globoko korenine in postane v 8. leturodovit in je lahko čez 100 let star. Jagode niso debelejšje, kakor našega ribeza ali kresnega grozdčiča so rjavordeče, in brez pešek, in tudi silno prijetne za zobanje, še prav zdrave za bolne. Trta se močno gnolji, pred zimo okoplje, sušca obreže, maja oslajša cvetje z izvrstno vonjavo prvič deželanu trud, konec julija je branje, in grozdje se na solnce na posebni prostor na tanko za sušenje polaga. Ni večje skrbi za otočana, dokler se grozdje suši, zakaj deževje more celi pridelk pogubiti. Kedar je grozdje lepo suho, se jagode odbirajo in v vrečah v zaloge, seralje imenovane, spravljajo, naj večja taka zaloga nima več kakor 3—400.000 vaganov sušcev, kateri se potem v sodcih na morje spravljajo. Tudi nekako rdečkasto in zdravo vino se iz grozdja dela, je gosto in izvrstno želodčno krepčalo. Bog vas živi Zancani!

(Dalje prihodujič.)

Domače stvari.

Ktera klaja je za svinje naj boljša? Angličan Beaver, oseba v svinjerejstvu dobro znana, piše o različnem rejenju se snidejo volivci drugega volivstva ta dan ob 9. uri zjutraj; in volivci prvega volivstva ob 2. uri popoldne v srenjskeji hiši.

Vsako volivstvo voli po 6 odbornikov in po 3 namestnike.

Zupanija št. jakobska 16. avgusta 1867. Franc Banjgerl, župan.

svinj in ktera reja bi za svinje naj pripravniša bila. Če rediš svinje s fižolo, bode meso trdo, nima dobrega okusa in želodec teži; če hraniš svinje s krompirjem, bo meso prerahalo, brez okusa, lahko in zgubi veliko pri kuhanju; zatorej tudi ne velja meso naših svinj toliko, kakor angleških; po njegovem računu imajo angleške svinje skoraj za peti del boljše meso. Meso z detelo rejenih svinj je žolto, nima nič v sebi in je slabega okusa, z želodom rejenih trdo, pa vendar lahko in nezdravo. Ravno tako, če rediš svinje z oljnim drozjem ali z mlado setvijo, bode meso rahlo, mastnato in malo bolje kakor meso crknjene živali, in zadnjič če jih hraniš z mesenimi ostanki bode meso neprijetno sladko, mehko se rado slini, in dobi tudi neprijeten oster okus. Proti temu je rejenje z mlekom boljše kakor vsaka druga hrana ne samo, kar se tiče okusa, temuč tudi jedernosti in teže mesa, kajti nobena klaja ne da tolike teže, kakoršno dobijo v razmeri z mlekom rejene živali; zatorej so pleča svinj, ki so se v mlekarijah pitale, mimo vseh drugih naj boljša. Vrh tega je dokazano, da se svinje s samim mlekom, brez dodatka druge hrane, lahko popolnoma izpitajo, kakor se tudi v angleških mlekarijah zares godi. Naj bliže temu pride z zrnjem in posebno s koruzo pitano svinjsko meso in je skoraj enake dobrote, in sicer je grah, oves in ječmen naj pripravniše zrnje za klajo. Neueste Erfind.

Kteri čas po zimi drevje cepiti, pelcati bi bil naj boljše?

Dr. Müller v Genthinu je skušal in se prepričal, da se lahko cepi brž v jeseni po prvi slani, ko listje iz dreves pade, on je cepil, kakor je mraz pripuščal od mesca decembra do marca in vsi cepiči so se prijeli. — On se je prepričal, da zgodnje cepljenje ima posebno dober vspeh pri drevju, ktero ima koščičasti sad, kterege sok v sebi ima klej. Kajti, če se tako drevje prepozno cepi, kader se že sok iz njega cedi in suši, brani ta vlačni in trdi klej, da se sok ne more pretakati in cepiči se ne morejo prijati. Če se pa v zimskem času tako sadovno drevje, ktero ima namreč koščičast sad, cepi, se pelcarji taki primejo, in to je še važnejše, da se skusi. (Zeitschr. f. Land- u. Forstw.)

Dopisi.

Iz Haloz. R. B. (Gibanje „družbe sv. Mohora“

med narodom). Naš pokojni Slomšek so mnogo mislili, kako bi se dalo napraviti društvo, imajoče namen med slovensko ljudstvo širiti pobožne in podučne knjige, da se narod tudi v nižih plasteh privaja čisti, na pravičnem in krščanskem stalu počivajoči omiki; toda ni se mogel mahoma najti način, ni se mogla pripraviti primerna struga, po kateri se bistrost obširno steka v sreca slovenska, dokler društvo ni bilo osnovano po sedanjem kolomeru. Da je mogoče našemu preblagemu rajnemu očetu iz groba se vzdignoti, ter se jim v roke dati letošnji „Koledarček“ družbe sv. Mohora, kažoč prek sedem tisoč mohorjanov, gotovo bi radostni z genjenim srcem vzdihnoli: „Nisem na pečino sejal, nego na rodovitno zemljo, blagi narod slovenski! rad jemlješ zdravo dušno hrano, hvala Bogu, da so poslani možje, kateri ti jo dele. Blagoslov nebeski rosi obilno na vrle Slovence; prosil bodem neprenehoma vsemodrega vladarja za dušni razvoj in napredek.“ Smemo se res ponašati da z naglimi koraki napredujemo, kakor malokteri narod, a kamo tega, da so nam povoljnije okolnosti.

Razgledimo pohiteh, v kaki razmeri se udeležujo Slovenci tega neprecenljivega zavoda. Goriška vladikovina je od lani poskočila za 281 družbenikov, t. j. od 704 na 985. Hvale vreden napredek; najslokša je dekanovina Gradiška imajoča dva duhovnika, 1 učitelja in 1 jetnika v tem društvu. Ne šteje li vsa dekanovina več dušnih pastirjev? ali kako se ondi pojmeva pastvirstvo? Jetnik je mohorjan duhovnikov pa se mnogo pogreša, češ, da je omika jetniku potrebnejša. — Krška je lani štela 769, letos 953 m.; tudi velja za Koroško, kjer se neizmerno slabo ozir jemlje na nas in lagodno goji slovenski živelj, tlačí pa na vso moč. Najhuje strada Zilska dolina, menda je ponemčena. — Trška se je povzdignola od 158 na 439 m. Slava! dasiravno še kaže široke rečine. Sila potrebno je ondi vabiti ljudstvo, naj se dolže bolje zaveda, da ga ne poplavi Laštvo. Ljubljanska vladikovina javlja lani 1162, letos pa 2206 m. Razložek v napredku je razmerno najmenjši oziroma na veliko vladikovino, ki seže prece prek 500.000 duš, in pomisliti je treba, da ljubljanska dekanovina sama, stopivša od 260 na 529 m. (Ljubljana okoli 400) znaša skoro polovico družbenikov; kaj ovira napredek?